

ԼՈՐԻՏ ՊԱՅՏՐԸՆ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԵԶ

Անգլիացի համբաւաւոր բոլորաբան Լորա Պայրըն ծնւած է Լոնտոն՝ 1788 ին, Ուենսթոն է շատ արկածալից կեանք մը, իր գործերն ալ, որոնցմէ մաս մը հայերէնի թարգմանուած է, մեծ մասամբ այդ կեանքին ցոլացումներն են: Սպանիաւած է 1824 ին Միսալոնիկի մէջ, ուր գտնուած էր Յուդայական տնկարանի համար կառուցուած:

Պայրըն Անգլիական Գրականութեան մեծ սփռչն փառքերէն մէկն է: Ասանք մը այցելած է Վենետիկ, Միլիթարեանց վանքը, և բաւական ժամանակ հոն մնալով, ստորագրած է հայ լեզուն, որուն համար մասնաւոր աէր մը ունէր:

Յայտնի է թէ Լորա Պայրըն մեծապէս օգտուած է Արեւելքի մէջ իր կատարած համարադասութիւններէն, որանց վրայ հայաւորներն գրած է: Այստեղ կ'ուզիմ յիշել իր կեանքին այն քանի մը դիմերը, որոնք մասնաւորաբար մեզ՝ Հայերուս կը հետաքրքրեն:

Լորա Պայրըն Վենետիկ եղած ժամանակ երկու տարիէն աւելի (1816-1818) շարունակաբար Սուրբ Ղազարի վանքը կ'երթար, մեր լեզուն ուսումնասիրելու և սորվելու համար: Գրիթէ քիչերուն ծանօթ է գտնուէ Պայրընի անմիջական օգնութեամբ հրատարակուած Անգլերէն-Հայերէն և Հայերէն-Անգլերէն քերականութիւնները: Նոյնը յատկանշական է նաև Անգլերէն-Հայերէն և Հայերէն-Անգլերէն առաջին անգամ հրատարակուած բառարաններէ համար:

Բարեկամի մը ուղղուած իր մէկ նամակին մէջ, Լորա Պայրըն հետեւեալը կը գրէ հայ լեզուն նկատմամբ. «Սկիզբ և կը շարունակեմ հայ լեզուն ուսումը հայոց վանքին մէջ, ուր կ'երթամ դառ առնել ուսումնական վանական մը: Ես այդ արեւելեան մողովուորներն դրականութեան ու սովորութիւններուն մասին քաղած եմ

շատ եղական և օգտակար տեղեկութիւններ: Լեզուն դժուարին կը գտնեմ, բայց աչ տնայադիւրս:

Ուրիշ տեղ մըն ալ կ'ըսէ թէ Վենետիկ հասնելուն՝ ծանր զբաղում մը կը փնտռէր, իր միտքը բանի մը վրայ կեդրոնացնելու պէտքը կը տեսնէր: Ուստի կ'ընտրէ հայերէնի ուսումը: Լորա Պայրըն մեր լեզունի դժուարութիւնը իր Անգլիացի բարեկամին հետեւեալով համար կ'ուսուցնէ թէ «Երկուորեակ» է հայերէնը, դրական և բացակայան: Սրանից կը յայտնուի որ Անգլիացի բանաստեղծն ալ իր կարգին «Քաշեք» է ինչ որ մեզմէ շատ բուն հակառակորդին է եղած դպրոցի մէջ. — սորվիլ զբաղար և աշխարհարար: Կոսկած չկա՞ որ, միջավայրին բերմանըով, աւելի շատ առաջինը սորվեցաւ Պայրըն:

Պարզ է թէ Պայրըն բնականաբար չարուսուած էր մեր լեզունին ուսումնասիրութեամբ: Իր ձեռնարկին դժուարութիւնը իր մէկ ազգակցին յայտնելու համար հետեւեալ պատմութիւնը կ'ընէ. — «Սրանից շուրջ տարի առաջ (1812), Ֆրանսացիք Հայերէնի ֆոնէտիքութիւն մը հաստատեցին Փարիզի Արեւելեան կենդանի Լեզուներու Դպրոցին մէջ: Երկուշարթի աւաւած մը, քանի չափ աշակերտներ կը ներկայանան հոն, ազնիւ ետանդով և անդադրանքի աշխատասիրութեամբ լեզուած կտորված իտերիտաբարներ, որոնք քաջութեամբ կը յարասեան միջև Լինգւարթի, բայց այնուհետին քառնվեցրորդ տառին հասնելուն՝ տասնհինգ փոխուած կու տան: Աւելու ինչ Անգլիացի բանաստեղծը այդ Ֆրանսացիներէն աւելի յաճախ աշխատող մէկն էր: Նոյն ժամանակ ինքն ալ բնականաբար հասցուցած էր և տեղ մը «Դպրոցներին Ուսմանը» մը կը կոչէ մեր լեզունին բնական հարուստ աղբյուրները:

Երեւակայեցեք «Մանֆրէտ»ի հեղինակը, որ ամէն առաւօտ կ'օնօնալան նստած, Սուրբ Ղազարի վանքը կ'երթար հայերէն սորվելու, և այնտեղի Միսալոնիկներուն փոխադարձաբար Անգլերէն սորվեցնելու: Ս. Ղազարի վանքին և Միսալոնիկներուն մասին մեծ գովեստով խոսած է Լորա Պայրըն իր շատ մը նամակներուն մէջ, քանի մը պարբերութիւններ հոս կրնամ

մէջը բերել անոնցմէ. — զվենեաթիկ գտնելու միջոցիս, ամէն ճամբորդի պէս իմ ուղևորութիւնս գրուեց Ս. Ղազարի վանքը, որ միացուցած է վանական հաստատութեանց բոլոր առաւելութիւնները, առանց անոնց թերութիւններուն: Կարգաւորելով իր բոլոր նամակներուն մէջ: Կատարելութիւնը, անկեղծ և անսակարկ բարեպաշտութիւնը, ազնւոտութիւնը, հանգաբարութիւնը և ճաշարութիւնը կը ծառայեն հաւատացնելու ոչ խորհրդաբան թէ նայնիսկ այս կեանքին մէջ կոյ ուրիշ և լուսագոյն կեանք մը: Լորտ Պայրըն հայերու մասին կը խօսի գրիթէ իր բոլոր նամակներուն մէջ: Կը յիշէ Յարութիւն վարդապետ Աւգրեանը, որուն տեղ մը չիմ հայրս՝ անունը կառայ, Այնքան սերտ կապով զօգուած էին իրարու:

ՌՈՒԲԷՆ ՎՐԴ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Ստորեւ մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք նոյն: Եւ Լորտ Պայրընի ազգայնական ստեղծագործութիւններէն: Կտորը առնուած է մեծանուն հեղինակի "Child Harold's Pilgrimage" հատորէն:

Անապատն ըլլար ինձ՝ բրնակառնող,
Աղուոր հոգի մը ինձի ծառայէր,
Եւ ես, մտւումով ողջ մարդկային ցեղն,
Չասելով ոք, զայն ուզէի սիրել:
Ձեր ազնւացնող շարժման մէջ, քաղեր,
Վեհացած կը զլուս — միքի կառու յի՞ք
Շնորհել զայն ինձի — սխալ եմ կրնամբեր
Թէ կը բրնակիմ անոնք օտոս ուրեք,
Բայց ուզիւ ք'անոնց հետ կարենանք խօսիլ
մեզն:

ԵՍ ՊԱՇՏԵՑԻ

Պաշտեցի ես քեզ, Եկեղեցի եմ Հայկական. փոքր ազգի մը նուիրական Եկեղեցին ես դու: Տկար և անպաշտպան՝ յաղթեցիր միշտ թշնամին հաւատազուրկ անասուն: Տարածեցիր թեհրդ ժողովուրդ. գիշ վրայ, հաւատացեալներդ կանչեցիր միշտ քեզի, մխթարեցիր, քաջախիսեցիր զանոնք և զօրացած զրկեցիր զանոնք աշխարհ, պայքարելու և կանգուն մնալու համար:

Սիրեցի ես անհասական ուղի: Ապրեցայ, շնչեցի և հառակ առի կամարներուց տակ: Երուսաղէմի Ս. Հրեշտակապետաց փոքրիկ եկեղեցիին մէջ յառախ մասնակցեցայ արարողութիւններուդ: Ս. Յակոբեանց հոյակապ աւանդին մէջ լսեցի միշտ մեր սրբազան հայերու քարոզները, որոնք ներշնչեցին և խանդավառեցին զիս: Մայրս միշտ ըսած է ինձի թէ Ս. Յակոբայ զաւակն եմ ես. ծնողքս զիս նուիրած էին Ս. Գլխապրին և զիս առած էին իրմէ: Ինչ հրաշայի հաւատք, որ արժանապատման մեղք իմ մէջ, և կեանքի փոթորիկներուն մէջ Ս. Գլխապրի զօրաւոր քաղաքներուն ապաստանած՝ ապանով մնացի:

Կանգ առէք մի քիչ մեր Եկեղեցիին տուփ. յիշեցէք վայրկեան մը իր արևնոտ պայքարները, իր սրբազան զահիր, և հիացէք Աստուծոյ ոյժին վրայ, որ զայն պահած է մեր տառապնալ ազգին համար, որպէսզի անոր հաւատքի կոնթիւք չմարի:

Ան տառածուային լուսագոյն նուէքն է մեզի: Պահենք և սիրենք զայն, նուիրուենք անոր, բոլորունք անոր չուրջ և խոստանանք հայ ապրիլ և հայ միառնիլ:

Լ. ՎԻՍՏՈՆ

Կ. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆ

